

Tot 'on-line'... menys el vot

Les diferents autoritats competents es mostren encara reticents a l'ús del vot electrònic | Actualment tots els sistemes compten amb nivells de protecció criptogràfica avançada

Un elector a Des Moines (Iowa), omplint la butlleta de votacions a les eleccions del 3 de novembre. | Phil Roeder/Flickr.

L'escenari de la pandèmia que estem patint ens ha condicionat la vida en pràcticament tots els àmbits: personal, familiar, professional, educatiu, cultural, de lleure... fins al punt que les restriccions en les relacions socials (necessàries en termes de salut pública) van configurant mica en mica una *contactless society*, on (gairebé) tota la nostra vida succeeix *on-line*. No cal fer la llista de totes les reunions, celebracions, concerts, conferències, classes, feina... que han passat del món *real* al món *virtual*. Com en els contes d'Astèrix, **ens podríem demanar si tot ha esdevingut *on-line*... bé, no tot, un àmbit encara resisteix a la virtualització: el vot!**

De manera un xic incomprensible -en el context pandèmic actual- **les diferents autoritats competents es mostren encara reticents a l'ús del vot electrònic**. I no pas un ús generalitzat, com veurem, sinó inclús un ús en organitzacions "petites", en comparació amb la societat catalana o espanyola. Però anem a pams. **El vot electrònic és el procediment d'emissió, processament i recompte del vot per mitjans digitals**. Aquests mitjans es poden emprar en dos grans entorns, controlat i no-controlat que es concreten en les dues principals tipologies d'e-vot: *urnes electròniques* i *vot remot*[1].

En el primer cas, les **urnes electròniques**, l'elector s'ha de desplaçar al col·legi electoral *tradicional* on la mesa electoral n'autenticarà i registrarà la seva identitat i, posteriorment, l'habilitarà per a exercir el vot[2]. La urna electrònica pot emetre un rebut de la votació que l'elector haurà de dipositar en una urna física per tal de poder realitzar un anàlisi de congruència posterior dels resultats d'ambdues urnes, física i electrònica. Els principals avantatges d'aquest tipus d'e-vot són la celeritat i fiabilitat en l'obtenció de resultats (sigui l'expressió només d'una opció per part del votant o

sigui l'ús de vots preferencials, per exemple) així com el manteniment de la *litúrgia* de votació. Aquest darrer aspecte, en el context actual, esdevé també un desavantatge, car suposa igualment la mobilització de l'elector fins al col·legi electoral i per tant un potencial risc epidemiològic.

[noticiadiariambautor]93/142[/noticiadiariambautor]

El segon cas, el **vot remot**, l'elector pot emetre el vot des de qualsevol aparell amb accés a Internet, sigui un *smartphone*, un ordinador, una tauleta... en qualsevol moment i a qualsevol hora dins del termini de votació. Això implica, per una banda, que l'ús del vot remot se situa en una franja temporal més àmplia que la (tradicional) jornada electoral, sovint durant un període entre 4 i 7 dies de durada. Aquesta disponibilitat virtual i 24/7 esdevé un dels grans avantatges del vot remot, atès que simplifica tant la logística electoral com també incorpora la celeritat i fiabilitat en l'obtenció dels resultats. Els principals desavantatges d'aquesta opció d'e-vot se situen precisament en l'**entorn en el qual es desenvolupa, no controlat per l'autoritat electoral**. Això suposa que les grans crítiques al vot remot se situïn en l'àmbit de l'autenticació i la possible coacció al votant, a banda de dubtes sobre la seguretat del procés de votació.

Per tal de resoldre la potencial *feblesa* vinculada a l'autenticació del votant (que efectivament el votant sigui qui diu que és i que per tant tingui dret a exercir el vot), les diferents solucions de vot remot utilitzen diferents opcions com són els codis d'un sol ús, les credencials puntuals o sistemes de dues o més preguntes (codis personals, contrasenyes, etc...) així com hi ha intents fins i tot de sistemes d'identificació i autenticació biomètrica. No obstant, val a dir que **més enllà de l'evidència de la impossibilitat física d'autenticar un elector que es troba en un lloc diferent al de votació, la pràctica ens mostra que aquests sistemes són viables** i, a més, sovint reposen sobre l'advertència del potencial delictes (electoral) que suposa la suplantació de personalitat. El tractament de la potencial coacció al votant es tracta de manera força similar atès que, a banda d'ésser un acte constitutiu de delictes (electoral), s'han desenvolupat sistemes que permeten per una banda la votació múltiple -essent només el darrer dels vots el que és computat en el recompte- així com també la possibilitat d'anul·lar el vot remot i votar de manera presencial durant la jornada electoral (com és el cas reeixit dels processos electorals a Estònia)[3].

[noticiadiariambautor]93/114[/noticiadiariambautor]

Finalment, les crítiques a la manca de seguretat del procés de votació esdevenen un *lloc comú* en aquest àmbit, amb arguments més propers a les teories de la conspiració que a una sincera preocupació per la integritat dels sistemes d'e-vot. **Actualment tots els sistemes compten amb nivells de protecció criptogràfica avançada** que es complementen amb el disseny de mesures redundants per a evitar que qualsevol atac (per exemple els *habituals* DNS) comprometi el procés de votació. És evident que **el risc zero és impossible d'assolir**, però ho és tant en aquest entorn com en el de la gestió informàtica de la totalització dels resultats electorals dels processos polítics a Espanya o qualsevol altre procés virtual.

Tot això ve a tomb de tres casos de processos electorals al nostre país que, en diferents contextos, podrien (o més ben dit, haurien) d'introduir el vot electrònic remot. En una seqüència temporal primer ens trobarem amb les **eleccions a Rector/a de la Universitat de Barcelona (UB)**. Tot i que la UB va modificar el seu reglament d'eleccions per a adoptar el vot electrònic així com va aprovar un reglament específic pel seu ús, incomprensiblement una disposició addicional va deixar-ne fora l'elecció de Rector/a del proper 26N. Encara esdevé més incomprensible si hi afegim que actualment hi ha més de vint processos interns d'elecció de càrrecs unipersonals (Directors de Departament, Caps d'estudis...) que ja s'estan portant a terme amb vot electrònic remot, mitjançant la solució proporcionada pel CSUC. Així, quina raó hi ha al darrera d'aquesta negativa? Què porta a l'equip rectoral a voler mobilitzar més de seixanta mil potencials electors (estudiants, PAS i PDI) que actualment estudien *on-line* o fan teletreball?

El president de la Comissió Gestora del Barça, Carles Tusquets, i el Síndic dels Socis, Joan Manuel Trayter, anunciant les característiques concretes del procés electoral. Foto: FCB.

El segon exemple és el de les **eleccions a la presidència del Futbol Club Barcelona (FCB)**, arran de la dimissió del president i la junta directiva abans de la moció de censura que tampoc hagués emprat el vot electrònic. Certament en aquest cas el FCB va desestimar incorporar el vot electrònic als seus estatuts -juntament amb una interpretació restrictiva del marge d'actuació de la llei de l'esport- per la qual cosa hom podria adduir que legalment no pot emprar-los. Ara bé, no és pas menys cert que una entitat privada amb més de cent mil socis (i per tant potencials votants) que es vol referent mundial no pot deixar de banda no només les innovacions tecnològiques sinó molt especialment la potenciació de la participació dels seus copropietaris. Si tenim en compte que la distribució territorial dels socis del FCB no es limita a la ciutat de Barcelona, ni al Principat, és força evident que l'adopció d'un sistema de votació que permeti la participació efectiva independentment del lloc on resideixi l'elector esdevindrà un actiu que reforçarà la legitimitat dels resultats finals.

I en darrer lloc ens trobem amb les **eleccions al Parlament de Catalunya** que, previsiblement, se celebraran el 14 de febrer de 2021. En aquest cas la problemàtica per a l'adopció del vot electrònic -tot i la seva desitjabilitat- és molt més complicada que en els casos anteriors. En primer lloc, cal repetir-ho fins a assolir-ho, **el nostre país no disposa encara d'una llei electoral pròpia** per la qual cosa qualsevol procés electoral es troba condicionat a la LOREG. Tot i el suggeriment (PDF) que recentment va fer la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya en un dictamen extens i molt interessant (214/2020), no sembla que sigui factible políticament l'aprovació d'una "llei electoral parcial" que, molt em temo, tampoc seria suficient per a consolidar l'adopció del vot electrònic. D'altra banda, tampoc serà possible desenvolupar el vot electrònic remot per a un dels potencials àmbits pel seu desplegament gradual -el vot dels catalans residents a l'exterior-, essencialment pel fet de l'encara pendent aprovació de la llei corresponent al Parlament (provinent de l'anterior legislatura). Tot i que la mateixa Junta Electoral Central l'any 2016 va demanar la modificació del vot pregat i la introducció del vot electrònic remot (Acuerdo 261/2016), res no s'ha mogut en el context parlamentari espanyol, ans al contrari. Finalment, com a tercer factor de complexitat, és innegable que les característiques, exigències

organitzatives i magnituds dels tres exemples són del tot diferents, essent actualment gairebé un impossible metafísic pensar en desplegar una solució de vot electrònic remot per a tots els electors catalans, ni de manera parcial ni total com en el cas d'Estònia.

[noticiadiariambautor]93/34[/noticiadiariambautor]

Què ensenyen els tres exemples? Crec que, essencialment, posen sobre la taula la **necessitat d'una reflexió crítica sobre l'acceptació de l'ús de les diferents solucions tecnològiques**, per una banda i, per l'altra, les (incomprensibles) reticències dels responsables institucionals davant la generació i/o facilitació d'eines per a la participació de la ciutadania. Es generen així posicions radicalment enfrontades al vot electrònic remot fonamentades en **suposades reticències tecnològiques** que, però, no es reproduïen igualment a l'acceptar les *Apps* als *smartphones* o en les reunions treball via videoconferència. D'altra banda, malauradament, sembla que garantir que tothom en un col·lectiu cridat a participar pugui fer-ho en les millors condicions atès el context suposa -per a qui ostenta la responsabilitat d'organitzar-lo- un potencial element desestabilitzador. I no, no ho és. O si ho és, que ho sigui perquè tothom qui vulgui participar pugui fer-ho, sense haver d'exposar-se personalment en un context de pandèmia com l'actual.

Notes addicionals:

[1] Els exemples següents són de caràcter genèric, atès que les diferents regulacions i pràctiques poden variar alguns dels detalls. Són "exemples ideals" de les dues grans categories d'e-vot.

[2] La majoria dels actuals models d'urnes electròniques admeten l'ús d'*smartcards* (del tipus eDNI o el carnet UB, sempre que el xip que incorporen estigui activat, com en el cas dels models d'Indra) mentre que d'altres opten pel desbloqueig del terminal a partir de la lectura d'un codi QR d'un sol ús generat per la mesa electoral (IEPCC o eKrátos). Finalment, també hi ha models (Smartmatic a Veneçuela), en que és la mesa electoral la que prem un botó per a desbloquejar el terminal de votació.

[3] Respecte de la coacció al votant, és rellevant no perdre de vista que en el nostre sistema electoral actual per a les eleccions polítiques catalanes i espanyoles és habitual el *family voting*, o "vot en família" en el que el/la cap de família "prepara" (sic) els sobres de votació de la resta de membres de la unitat familiar atesa la disponibilitat de sobres i butlletes als domicilis. És a dir, la cultura política de la societat impacta sobre el sistema electoral, sigui emprant vot tradicional o vot electrònic, i en aquest cas la solució seria eliminar la tramesa de sobres i butlletes als domicilis i obligar a l'ús de les cabines de votació en els col·legis electorals.

Bibliografia

Barrat, J.; Pérez-Moneo, M. (Eds.) (2019): *La digitalización de los partidos políticos y el uso del voto electrónico*. Cizur Menor, Thomson-Reuters/Aranzadi. Pàgs. 214-246 (ISBN: 978-84-1309-959-0)

Comissió Jurídica Assessora. Generalitat de Catalunya (2020). DICTAMEN 214/2020, de 17 de setembre. Consulta sobre el dret de vot dels catalans i les catalanes en situació de pandèmia (PDF)

Junta Electoral Central (2016). Acuerdo 261/2016. Informe de la Junta Electoral Central sobre la regulación del voto de los electores españoles que residen o se hallan en el extranjero (texto refundido)

Reniu, JM.; Meseguer, V. (Eds.) (2020): *¿Política confinada? Nuevas tecnologías y toma de decisiones en un contexto de pandemia*. Cizur Menor, Thompson-Reuters/Aranzadi. (ISBN: 978-84-1345-026-1)